

CYFARFOD	Y Cyngor Llawn
DYDDIAD	17 Gorffennaf 2014
PWNC	Adroddiad Blynyddol gan y Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd ar ran y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd yng nghyswllt cefnogaeth i aelodau
PWRPAS	Cyflwyno diweddariad i aelodau ynghylch y gefnogaeth sydd ar gael a'r datblygiadau sydd wedi'u gwireddu a'r rhai sydd ar waith.
AWDURON	Y Cynghorydd Lesley Day Cadeirydd – Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd
SWYDDOG PERTHNASOL	Geraint George Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd

1. Dan y Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 newydd, mae'r Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd yn gyfrifol am faterion penodol (dan Adran 11), fel a ganlyn:
 - Cyflawni rôl yr awdurdod lleol i benodi Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd
 - Adolygu'r gefnogaeth sydd ar gael yng nghyswllt staff, adeiladau ac adnoddau eraill sydd ar gael i'r Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd, er mwyn sicrhau eu bod yn ddigonol ar gyfer gofynion y rôl
 - Cynhyrchu adroddiad, o leiaf bob blwyddyn, i'w gyflwyno i'r cyngor llawn yng nghyswllt yr uchod.

 2. Fel y gwyddoch, penodwyd Geraint George, Pennaeth Strategol a Gwella, i'r rôl Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd ar 29 Mai 2012.

 3. Ar 2 Mai 2013, cyflwynwyd adroddiad i'r Cyngor Llawn yn amlinellu'r gefnogaeth sydd ar gael i'r Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd a'r aelodau etholedig, yn cynnwys y gefnogaeth oedd yn cael ei datblygu.

 4. Mae'r isod yn ddiweddariad ar y sefyllfa gyfredol yng nghyswllt y gefnogaeth i'r aelodau.
- A. Cefnogi cyfathrebu effeithiol?**
1. **Gwybodaeth / Gweithdai / Ymgynghori** – Mae nifer o weithdai wedi'u cynnal ar gyfer Aelodau Etholedig yn 2013/14, yn cynnwys gweithdai ar baratoi'r Cynllun Strategol, y Strategaeth Wastraff, gweithdai ymgysylltu a gweithdai arbedion. Roedd yr adborth anffurfiol gan yr aelodau a oedd yn bresennol yn y gweithdai yn ffafriol a byddwn yn ceisio trefnu cyfleoedd tebyg dros y flwyddyn nesaf.

2. **Pencampwyr** – Mae swydd ddisgrifiad cyffredinol ar gyfer “rôl y pencampwr” yn ei le ac mae sawl un wedi’u penodi. Fodd bynnag, mae angen adolygu rhai o’r penodiadau hyn a chadarnhau rhai eraill:

• Pobl Hŷn	Gareth Thomas
• Gofalwyr	Eryl Jones Williams
• Awtistiaeth	Elin Walker Jones
• Datblygu Aelodau	Lesley Day
• Craffu	Peter Read
• Anabledd	Peter Read
• Atal Tlodi	Brian Jones
• Yr Iaith Gymraeg	Craig ab Iago
• Llais Plant a Phobl Ifanc	Mair Rowlands
• Digartrefedd	(i’w gadarnhau)
• Cydraddoldeb	(i’w gadarnhau)
• Masnach Deg	(i’w gadarnhau)
• Iechyd a Diogelwch	(i’w gadarnhau)
• Bioamrywiaeth	(i’w gadarnhau)
• Y Lluoedd Arfog	(i’w gadarnhau)

3. **Fforymau Ardal** – Yn ystod 2013/14, fe wnaeth y Cyngor dreialu system o Fforymau Ardal. Mae’r pedwar Fforwm Ardal (Bangor / Ogwen, Gwyrfai, Dwyfor (Pwyllgor Ardal) a Meirionnydd) wedi bod yn weithredol yn ystod 2013/14. Cynhaliwyd adolygiad o’r Fforymau ar ddiwedd 2013/14. Yn gyffredinol, fe’u hystyriwyd yn llwyddiant a’r consensws oedd y dylent barhau yn yr un ffurf yn 2014/15.

4. **Gwybodaeth a Chyfathrebu Electroneg** – Mae pob aelod etholedig wedi derbyn y cynnig a’r cyfle i dderbyn iPad a hyfforddiant sylfaenol ar sut i’w ddefnyddio a sesiwn pellach ar sut i wneud gwell defnydd o’r iPad. Yn ystod 2013/14, cynhaliwyd sesiynau hyfforddiant pellach a sesiynau 1:1 i’r aelodau etholedig hynny a oedd yn dymuno derbyn cefnogaeth bellach ar ddefnyddio’r iPad.

Erbyn hyn, mae bron i 70 o’r 75 aelod wedi derbyn iPad i’w cynorthwyo nhw gyda’u gwaith fel aelodau etholedig ac mae nifer sylweddol yn eu defnyddio nhw fel eu prif ddull cyfathrebu ac maent yn adrodd eu bod yn derbyn gwybodaeth yn llawer rhwyddach ac mewn modd amserol drwy’r iPad.

Nid oes gan rai aelodau etholedig ddarpariaeth iPad ac mae eraill wedi gwneud ceisiadau penodol i dderbyn copïau papur o ddogfennau rhai pwyllgorau. Ers gweithredu’r system rydym wedi gweld cynnydd graddol yn nifer yr aelodau sy’n gwneud cais am gopïau papur er gwaetha’r ffaith fod ganddynt iPad ac rydym yn cadw llygad ar y sefyllfa. Fodd bynnag, ers cyflwyno’r iPad i aelodau, mae arbedion o dros £17,000 y flwyddyn wedi’u gwneud yng nghyllideb y Gwasanaethau Democrataidd yn unig gydag arbedion pellach wedi’u gwneud yng nghyllidebau adrannau unigol. Mae posibilrwydd o wneud £5,000 o arbediad

blynyddol pellach os yw aelodau'n parhau i ddefnyddio'r iPad yn lle copïau papur. Gallai'r arbediad hwn gyfrannu cyfanswm o bron i £90,000 tuag at ddiffyg ariannol y Cyngor yn ystod y tymor hwn.

Yn y cyfnod yma, rydym wedi cael peth anawsterau gydag ychydig o gyfrifon iPad ac mae'n hanfodol bod aelodau yn cysylltu â'r Ddesg Gymorth TG ar 01286 679 114 am gymorth. Mae gwaith ar y gweill i alluogi aelodau i wneud mwy o ddefnydd o'r iPad ac, yn yr hydref, bwriedir treialu ambell 'ap' a fyddai'n galluogi i aelodau greu dogfennau byrion.

5. **Bwletinau Gwybodaeth** – Mae Bwletin Gwybodaeth *Rhaeadr* fel arfer yn cael ei gylchredeg bob pythefnos i ddiweddarau'r holl aelodau, gan gynnwys gwybodaeth ynghylch beth mae'r Cabinet neu aelodau unigol o'r Cabinet yn eu gwneud, materion cefnogi aelodau, beth sy'n digwydd yn ehangach o fewn y Cyngor (newyddion diweddaraf / datganiadau i'r wasg) a materion o fewn wardiau (gwaith ffordd / gwaredu eiddo ac ati).

Yn ystod 2013/14 cynhaliwyd adolygiad o *Rhaeadr* yn cynnwys casglu barn aelodau am eu defnydd ohono. O ganlyniad i'r adolygiad, penderfynwyd parhau i gyhoeddi *Rhaeadr* bob pythefnos am flwyddyn ychwanegol a'i ariannu o gyllideb unwaith ac am byth am y flwyddyn honno. Bydd gofyn ystyried cyflwyno bid am yr adnodd os bydd awydd i barhau y tu hwnt i hynny.

6. **Adroddiadau Aelodau Cabinet i'r Cyngor** – Mae system o gael aelod unigol o'r Cabinet yn adrodd ar elfen o'i (g)waith ym mhob cyfarfod Cyngor, gyda chyfle am gwestiynau, wedi bod yn weithredol. Mae'r Aelodau Cabinet dros Adnoddau, yr Amgylchedd a Gwynedd iach ynghyd ag Arweinydd y Cyngor oll wedi cyflwyno i'r Cyngor.
7. **Cyfarfodydd rhwng Cadeiryddion Craffu a'r Cabinet** – Mae protocol wedi'i sefydlu ar y berthynas rhwng Craffu a'r Cabinet i sicrhau parch a chydweithio er mwyn cyflawni'r gorau ar gyfer trigolion Gwynedd. Fel arfer, cynhelir dau gyfarfod y flwyddyn gyda'r trafodaethau'n rhai agored ac adeiladol i asesu cynnydd hyd yn hyn a rhannu gwersi a ddysgwyd gan y Craffwyr a'r Cabinet. Cytunwyd hefyd ar gyfeiriad craffu gan fod aelodau'r Fforwm Craffu a'r Cabinet wedi cytuno ar Strategaeth Graffu am y tair blynedd nesaf. Bydd trafodaeth hefyd ar y Rhaglen Graffu am y flwyddyn nesaf.
8. **Cyfyngau Cymdeithasol** – Mae'r Cyngor llawn, wrth gwrs, wedi mabwysiadu protocol ar ddefnydd o gyfyngau cymdeithasol gan gynghorwyr er mwyn rhoi canllaw i aelodau ar y cyfleoedd a'r problemau posib wrth eu defnyddio. Bellach, mae Cynghorwyr wedi'u gwahodd i fynegi diddordeb mewn hyfforddiant pellach ar y mater hwn ac mae trefniadau ar y gweill ar gyfer hyn.
9. **Gweddarlledu a gwefannau Cynghorau Cymuned** – Mae'r Pwyllgor Gwasanaethau Democraidd wedi cytuno i gyflwyno gweddarllediadau o rai cyfarfodydd allweddol y Cyngor. Mae gwaith ar y gweill i gyflwyno hyn dros y

misoedd nesaf er mwyn cynyddu atebolrwydd democrataidd ac ymwybyddiaeth y cyhoedd o waith y Cyngor. Bydd hyfforddiant penodol ar gael i aelodau cyn i'r system gael ei gweithredu'n fyw. Law yn llaw â hyn, mae'r Cyngor wedi bod yn hyrwyddo datblygiadau i wefannau Cyngorau Cymuned, gan ddefnyddio grant gan Lywodraeth Cymru i wneud hynny. Mae tua 29 o gynghorau cymuned yn awyddus i fanteisio ar y grant yn unigol gydag 20 o gynghorau hefyd wedi mynegi diddordeb mewn gweithio gyda chynghorau cyfagos i gaffael darpariaeth ar y we ar y cyd. Yn ddiweddar, mae'r Adran Technoleg Gwybodaeth wedi paratoi manyleb i helpu gyda hyn.

B. Cefnogaeth i aelodau etholedig gynnal eu dyletswyddau penodol

10. **Cyfweliadau Datblygiad Personol** – Yn ystod yr wythnos ddiwethaf, cysylltwyd ag aelodau nad ydynt yn aelodau Cabinet i gynnig y posibilrwydd o gynnal Cyfweliad Datblygiad Personol er mwyn rhoi cyfle i asesu eu hanghenion datblygu. Y nod yw i'r cyfweliadau hynny gael eu cwblhau erbyn diwedd mis Medi. Ar hyn o bryd, rydym yn aros am ymatebion gan gynghorwyr unigol ynghylch a fyddent yn dymuno manteisio ar y cyfle hwn.
11. **Datblygiadau yn yr ardal leol** – mae peth gwybodaeth o'r fath ar gael yn *Rhaeadr* ond mae hwn yn faes sydd angen sylw pellach. Bydd Grŵp Tasg ar y cyd o aelodau etholedig a swyddogion yn edrych ar hyn dros y misoedd nesaf ac yn cyflwyno cynigion am welliannau.
12. **Ymateb i ymholiadau neu gwynion gan Aelodau Lleol** – Mae trefn eisoes yn ei lle i sicrhau bod aelod lleol yn cysylltu â'r gwasanaeth penodol yn gyntaf er mwyn cael ateb i ymholiad. Os nad yw'r ateb a ddarperir yn ddigonol, dylid cyfeirio'r mater penodol i sylw'r Aelod Cabinet i sicrhau y derbynnir ymateb. Mae aelodau wedi'u hannog i ddefnyddio'r systemau priodol gan fod hynny'n fwy tebygol o arwain at ddatrysiad i'r ymholiad.
13. **Hawliau Aelod Unigol mewn cyfarfodydd Cabinet** – Gwahoddir yr aelod lleol i fod yn bresennol os yw mater lleol yn codi. Cyfrifoldeb y Tîm Cabinet yw adnabod aelodau lleol ar gyfer eitemau lleol a chyfrifoldeb yr aelod lleol yw sicrhau ei fod/ei bod yn ymwybodol o gynnwys rhaglen y Cabinet.
14. **Hyrwyddo rôl y Cynghorydd** – Fe wnaeth Llywodraeth Cymru gomisiynu arolwg i Ymgeiswyr Llywodraeth Leol yn 2012 gan gyhoeddi ei ganfyddiadau yn 2013/14. Prif ganfyddiadau'r arolwg oedd bod diffyg amrywiaeth ymhlith Ymgeiswyr Llywodraeth Leol, yn nhermau pobl ifanc, lleiafrifoedd ethnig a merched. Er enghraifft, dim ond 32% o gynghorwyr etholedig oedd yn ferched, roedd 57% o gynghorwyr dros 60 mlwydd oed ac roedd 99.4% o gynghorwyr etholedig yn wyn. O ganlyniad, mae grŵp tasg cenedlaethol wedi'i sefydlu er mwyn edrych ar ehangu cyfranogiad. Yng Ngwynedd, mae trafodaethau wedi cychwyn ar ddatblygu cynllun hir dymor er mwyn paratoi at etholiadau Llywodraeth Leol 2017 a allai gynnwys ymweld ag ysgolion – a siarad â dosbarthiadau cynradd

ynghylch dadleuon, siarad ag ysgolion uwchradd ar gyfer disgyblion blwyddyn 11 a'r chweched dosbarth a chysylltiadau â grwpiau allweddol eraill.

15. **Mynediad i'r Anabl** – Yn ystod y flwyddyn, fe wnaeth y Cynghorydd Peter Read, y Pencampwr Anabledd, a Geraint George, Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd, gomisiynu adroddiad ar hygyrchedd i Swyddfeydd y Cyngor. Mae'r Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd wedi cymeradwyo rhaglen synhwyrol o addasiadau i wella hyn.

C. Cefnogaeth i aelodau craffu a phwyllgorau eraill

16. **Cyngor ac arweiniad annibynnol ar gyfer Cadeiryddion ac aelodau'r Pwyllgorau Craffu** – Mae'r Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd, yr Uwch Reolwr (Comisiynu Corfforaethol) a'r tîm o fewn yr Adran Strategol a Gwella yn cynghori'r pwyllgorau ar eu rhaglen waith, yn cynnal cyfarfodydd paratoi ac yn cynghori ar y rhaglen waith fyw er mwyn sicrhau bod craffu yn ychwanegu gwerth.

Mae'r tri Phwyllgor Craffu wedi derbyn hyfforddiant ar eu rôl ac yn derbyn cyngor ac arweiniad annibynnol. Yn ogystal, mae'r Fforwm Craffu, sydd bellach yn cynnwys Cadeiryddion ac Is-gadeiryddion y Pwyllgor Archwilio a'r Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd, yn ystyried y rhaglen waith a'r meysydd blaenoriaeth ar draws yr holl bwyllgorau. Ar hyn o bryd, mae hefyd yn ystyried materion perfformiad ac yn cyfeirio unrhyw faterion o bryder i'r Cyfarfod Paratoi perthnasol.

17. **Gweinyddu a chofnodi cyfarfodydd a chyhoeddi'r cofnodion** (craffu ac eraill) – Mae'r Tîm Cefnogol yn trefnu ac yn gwneud cofnodion bras o waith y pwyllgorau craffu a'r pwyllgorau eraill. Mae arddull cofnodion pwyllgorau dan ystyriaeth ar hyn o bryd yn dilyn sylwadau yn yr adolygiad llywodraethu o'r Pwyllgor Archwilio er mwyn eu gwneud nhw'n fwy cryno ac eglur.

Dylid nodi bod gwaith wedi'i wneud i foderneiddio Siambr Dafydd Orwig a Siambr Hywel Dda. Mae'r systemau sain a chyfieithu wedi gwella'n fawr yn Siambr Dafydd Orwig, ac mae'r system bleidleisio newydd yn haws i'w defnyddio er bod rhai problemau cychwynnol wedi bod wrth ei defnyddio.

Mae'r gwaith moderneiddio yn ein paratoi ymhellach ar gyfer gofynion y dyfodol yng nghyd-destun gweddarlledu a mynychu cyfarfodydd o bell. Bydd hyfforddiant penodol ar y mater hwn yn cael ei gynnig wrth i'r system gael ei chyflwyno.

18. **Ymchwiliadau Craffu** – Mae'r Ymchwiliadau yn ymgymryd â gwaith i archwilio effaith polisiau ar lawr gwlad. Yn ystod 2013/14, fe wnaeth aelodau'r Pwyllgorau Craffu, gyda chefnogaeth gan yr Uned Gwasanaethau Democrataidd ac Uwch Swyddogion yr Adran Strategol a Gwella, ymgymryd â nifer o ymchwiliadau craffu 'dechrau a gorffen'. Mae pedwar eisoes wedi adrodd i'r Pwyllgorau Craffu a'r

argymhellion wedi'u cyflwyno i'r Aelod Cabinet perthnasol tra bod tri ymchwiliad craffu arall yn dal ar waith.

Pwyllgor Craffu Corfforaethol

- Caffael Cynaliadwy
- Yr Agenda Wledig

Pwyllgor Craffu Gwasanaethau

- Ansawdd Addysg
- Gofal (ar waith)
- Addysg Gymraeg (ar waith)

Pwyllgor Craffu Cymunedau

- Balchder Bangor
- Cludiant Addysg ôl-16 (ar waith)

Ch. Cefnogaeth i'r holl aelodau – gweinyddol, ymarferol a datblygiadol

19. Cefnogaeth weinyddol i'r grwpiau gwleidyddol – Gweithredir cefnogaeth weinyddol i'r grwpiau gwleidyddol yn unol â phenderfyniad y Cyngor ym mis Mai 2012, gyda'r tri grŵp mwyaf yn derbyn cefnogaeth weinyddol yn unol â'u maint.

20. Gweinyddu, prosesu a thalu cyflogau a chostau teithio - Gweinyddu, prosesu a thalu cyflogau a chostau teithio yn unol â chanllawiau Panel Annibynnol Cymru ar Gydnyddiaeth Ariannol. Mae'r canllawiau er mwyn hawlio ar y wefan.

Fe wnaeth adroddiad gan Archwilio Mewnol yn 2012/13 gadarnhau bod y trefniadau yn gywir ond bod lle i atgoffa aelodau i gyflwyno eu cais bob mis yn unol â'r canllawiau. O ganlyniad, yn 2013/14, defnyddiwyd *Rhaeadr* i atgoffa aelodau am y canllawiau a'r angen iddynt gyflwyno eu ceisiadau bob mis.

Mae datblygiadau'n parhau ynghylch y posibilrwydd o drethu lwfansau teithio aelodau pan fyddant yn mynychu cyfarfodydd y Cyngor. Rhoddwyd gwybod i'r aelodau am hyn drwy *Rhaeadr* a byddwn yn rhannu cyfarwyddyd pellach wrth i'r sefyllfa ddod yn fwy eglur.

21. Adroddiadau blynyddol gan aelodau etholedig – Rhaid i'r Cyngor wneud trefniadau i alluogi i aelodau etholedig gynhyrchu a chyhoeddi adroddiadau blynyddol, ond nid yw'n orfodol i unrhyw aelod baratoi adroddiad o'r fath. Gweithredwyd peilot o'r drefn hon yn 2012/13 ac, o ganlyniad, cyhoeddwyd wyth adroddiad blynyddol ar gyfer 2012/13. O ganlyniad, eleni rydym wedi cynhyrchu templed safonol i gynorthwyo aelodau wrth gynhyrchu adroddiadau blynyddol yn 2013/14 gyda data ynghylch nifer y pwyllgorau a fynychwyd a nifer y sesiynau hyfforddiant a fynychwyd gan bob aelod unigol eisoes wedi'i gynnwys. Mae cais wedi'i wneud i'r aelodau ddychwelyd eu hadroddiadau erbyn 31 Gorffennaf 2014. Bydd yr adroddiadau hyn yn cael eu cyhoeddi ar wefan y Cyngor.

22. Rhaglen gynhwysfawr o hyfforddiant – Fe wnaeth is-grŵp trawsbleidiol (cyfuniad o aelodau newydd a rhai mwy profiadol) roi cyngor ar y meysydd hyfforddiant yr oedd aelodau'n dymuno eu gweld ac fe wnaeth y Gwasanaeth Dysgu a Datblygu fwrw ymlaen â chynlluniau gan addasu'r rhaglen hyfforddiant i aelodau yn seiliedig ar waith y grŵp.

Yn ystod 2013/14, cynigiwyd rhaglen amrywiol i aelodau yn cynnwys sesiynau ar Ddata Perfformiad Ysgolion, Gosod Tai a Digartrefedd, Materion Priodoldeb a Chynllunio, Rhiantu Corfforaethol a Sgiliau Cadeirio. Roedd presenoldeb ar y cyrsiau yn amrywio o rhwng 20 a 30 o aelodau mewn rhai ohonynt, gyda chyn lleied â 5 i 10 o aelodau mewn rhai eraill. Mae hyn yn fater o bryder ac mae cynnwys a chyflwyniad y sesiynau'n cael eu hadolygu'n rheolaidd er mwyn eu gwneud nhw mor ddefnyddiol a deniadol â phosib i'r aelodau.

Mae gwaith pellach yn digwydd ar hyn o bryd i ymateb i ofynion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 ac i geisio sicrhau bod Cyngor Gwynedd yn symud ymlaen i gyflawni Siarter Cefnogi a Datblygu Aelodau Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru.